

## Seducția culturii

1973, octombrie, la Școala superioară de teatru din Hamburg.

Convenind, fără cea mai mică divergență, cu profesorul Rolf Nagel asupra însemnătății primordiale a culturii pentru actor, m-am oprit la un moment dat la o interesantă remarcă a sa. El era de părere că actorul trebuie format astfel, încât să nu fie dependent pînă la ultima limită de regizor, ci să știe să lucreze temeinic, și folos, și în mod independent. Pentru aceasta, continuu profesorul german, actorul trebuie instruit, în procesul de pregătire, cu o cit mai amplă și solidă cultură generală.

Am reflectat în mai multe rînduri la această convorbire — însoțită de demonstrații elocvente ale studenților români și germani — și am mers cu gîndul mai departe.

Chiar dacă am fi dispuși să credem că regizorul modelează pînă aproape de detalii actorul în procesul elaborării spectacolului, și încă am fi datori să-i acordăm interpretului dreptul de a fi pînă la urmă pe deplin conștient de cele ce i se întîmplă. Într-un asemenea spirit, pare potrivită o formulare a lui Jean Paul Sartre dintr-un recent interview acordat periodicului britanic „New Left Review”: „fiecare este întotdeauna responsabil de ce se face din el — chiar dacă nu poate să facă nimic mai mult decît să-și asume această responsabilitate”.

Dar actorul nu rămîne niciodată numai cu conștiința responsabilității că „se face”... ceva din el. Fiindcă în mod practic el își dobîndește de mai multe ori cea mai autentică independență creatoare.

Peter Brook notează cu convingere: „În momentul reprezentației, actorul... improvizează în interiorul liniilor stabilite”. Acceptînd această teză, identificăm în „improvizația” din timpul reprezentației și timbrul original al actorului, și dezvoltarea partiturii sale, acordate mereu cu sensibilitatea specifică a spectatorilor de la fiecare spectacol.

Zăbovînd asupra actorului și asupra acțiunii sale scenice, constatăm că el simte în mod acut teatrul, dar că fără nici un fel de îndoială îl și gîndește. Apologetii artei exclusivei intuiției, propagatorii teatrului circumscris în limitele convulsiilor fizice, ale senzațiilor, se revendică de multe ori din Antonin Artaud, îl consideră profetul lor. Dar am credința fermă — motivată de lectura poate mai atentă sau numai atentă a texte-

lor interesante ale omului de teatru francez — că el recomandă folosirea extremă a resurselor fizice pentru a ajunge în cele din urmă, prin acest intermediu, la o supremă anxietate metafizică. Astfel, și în viziunea sa, s-ar părea în ultimă analiză că încordarea musculară se face de dragul spiritului.

Apreciînd, în ansamblu, astfel lucrurile, se reconfirmă că actorul modern nu-și poate îngădui niciodată în scenă, pentru justificarea elementară a calității sale nobile, jocul simplu al instinctelor, circuitul rudimentar al senzațiilor. El își înobilează în mod continuu și necesar sensibilitatea cu gîndirea. Și gîndirea, inteligența sa trebuie exersate o viață întreagă în procesul lecturii, al cunoașterii cît mai diverse, cît mai ramificate.

Cultura generală și specială devin un principiu axiomatic de existență a actorului. El le rămîne tributari, în cel mai bun înțeles al cuvîntului, de cînd învață alfabetul profesiunii și pînă ajunge la cele mai complexe și rafinate sisteme de metafore înăuntrul aceleiași splendide meserii. El dispune de o independență relativă și față de autor (împunîndu-i eu genul său propriu, eu timbrul său specific, personajul gîndit în primă formă literar-dramatică) și față de regizor (amplificînd, cu același geniu propriu și timbru specific, personajul proiectat de directorul de scenă în viziunea generală a reprezentației). Dar, pentru a păstra și onora această fertilitate independență relativă, actorul trebuie să fie depozitarul unei serioase culturi, a unui încheșat mod de gîndire, care să-i corecteze și să-i amplifice elanurile sensibile.

Înțelegînd astfel lucrurile, nu trebuie să-i seducem pe actori cu cultura, ca auxiliar simplu al posibilei lor independențe față de regizor. Această independență relativă, asociată cu o bună interdependență creatoare, există oricum în raporturile dintre interpret și directorul de scenă. Să-i seducem pe actori cu cultura care le înlesnește cea mai completă eliberare de tot felul de inhibiții, care dă impuls marilor intuiții ale genului artistic, care favorizează maxima punere în valoare a talentului.

De fapt, nici nu este nevoie să folosim instrumentul seducțiilor. Mai degrabă să ne amintim încă o dată împreună ceea ce desigur știm cu toții, chiar dacă în fluxul capricios al memoriei mai uităm din cînd în cînd...